

**VISEGRAD
JOURNAL
ON HUMAN RIGHTS**

Nº 5, 2020

Editorial board

Slovak Republic

prof. JUDr. Dalibor Jílek, CSc.
prof. Ing. PhDr. JUDr. Michael Siman, PhD.
doc. JUDr. Boris Balog, PhD.
doc. JUDr. Katarína Chovancová, PhD., LL.M., MCI Arb
Prof. JUDr. Jan Svák, DrSc.
Doc. JUDr. Julius Kovach, CSc.
JUDr. Ivan Ikrényi, PhD., F.I.I.
JUDr. Denisa Soukenikova, PhD.
JUDr. Ivan Roháč, LL.M., MBA, PhD.
JUDr. Martina Řeřichová, PhD.
Prof. JUDr. Stanislav Mráz, CSc.
Prof. JUDr. Pavel Hollander, DrSc.
Prof. PhDr. JUDr. Milos Vecera, CSc.
Prof. JUDr. Jan Hurdik, DrSc.
JUDr. Alexandra Sestrienková
JUDr. Lukáš Cisko, Ph.D.
JUDr. Ivana Shoshková, PhD.
JUDr. Jozef Beňo, PhD.

Czech Republic

JUDr. Petr Poledník
Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.
JUDr. Zdenka Papoušková, Ph.D.
Doc. JUDr. Blanka Vítová, LL.M., Ph.D.
Doc. et doc. JUDr. Naděžda Shishková, Ph.D.
Prof. JUDr. Michal Skrejpek, DrSc.
Prof. JUDr. Jan Hurdik, DrSc.

Ukraine

Prof. JUDr. Yaroslav Lazur, DrSc.
Prof. JUDr. Dmytry Byelov, DrSc.
Prof. JUDr. Yuriy Bysaha, DrSc.
JUDr. Myroslava Hromovchuk, CSc.
Prof. JUDr. Oleksandr Roháč, DrSc.
Prof. JUDr. Viktor Zaborovskyy, DrSc.
Prof. JUDr. Ludmila Deshko, DrSc.

Romania

Assoc.prof. Daniel Berlinger, PhD.
Lect.univ.dr. Ioan Liviu Taut.
Prof. JUDr. Ivan Horka, PhD.

Poland

Prof. JUDr. Piotr Stanisz

Ph.D. Katarzyna Szwed
Ph.D. Marta Kolodziejczyk
Ph.D. Justyna Ciechanowska
Dr. Jarosław Storczyński
Dr. Grzegorz Maroń
Prof. dr hab. Janush Nichyporuk

Russian Federation
Prof. JUDr. Oleksandr Sevrukov, DrSc.
JUDr. Helena Shekk, PhD.

Moldova

Prof. JUDr. Valeriu Bujor
Prof. JUDr. Valeriu Čerba

Macedonia

Assoc. prof Zoran Filipovski, PhD.

Croatia

Prof. JUDr. Budislav Vukas jr., DrSc.

Hungary

Dr. Tímea Barzó
Dr. Varga Norbert
Dr. habil Csilla Csak, PhD
Dr. Erika Varadi-Csema, PhD, LL.M

Kazakhstan

Prof. JUDr. Kazbek Ukanov, DrSc.

Litva

Prof. JUDr. Arvid Struzhunas, DrSc.

Latvia

Doc. JUDr. Janis Grasis

Austria

Prof. JUDr. Bernd Wieser, DrSc.

Estonia

Prof. Tanel Kerikmäe
Dr Archil Chochia
LLM Madis Ernits

www.vjhr-journal.sk

Registered number: EV 5051/14

**PANEURÓPSKA
VYSOKÁ ŠKOLA**

Pan-European University
Faculty of Law Tomášikova, 10
Bratislava

Uzhhorod National
University
Faculty of Law
Kapitul'na, 26 Uzhhorod

Public organization
„LEX PRO OMNES”
Mierová, 2529 Humenné

Public organization
„Association of International
Educational and Scientific Cooperation”
Kapitul'na, 26 Uzhhorod

Contents

✔ Judicial lawmaking as a product of judicial discretion	8
<i>Судова правотворчість як продукт судової дискреції</i> <i>Anisimov Oleh</i>	
✔ Moldova as a potential source of ethno-political instability in the eastern European region: some political and legal aspects	14
<i>Молдова як потенційне джерело етнополітичної нестабільності в східноєвропейському регіоні: окремі політико-правові аспекти</i> <i>Aslanov Stellas</i>	
✔ Ratio of fixation judicial proceedings and of the right to public hearing	18
<i>Співвідношення фіксування судового провадження з правом на публічний розгляд справи</i> <i>Berezyuk Viktoriya</i>	
✔ Peculiarities of the subject of evidence in judicial control proceedings	24
<i>Особливості предмету доказування в судовому контрольному провадженні</i> <i>Biesida Hanna</i>	
✔ The latest constitutions in the history of world constitutionalism	30
<i>Dmytro Byelov</i>	
✔ Man-member of the territorial community in the light of globalization processes	34
<i>Людина – член територіальної громади в світлі глобалізаційних процесів</i> <i>Bobrovnik Denis</i>	
✔ Administrative contract: analysis of scientific approaches to understanding the category	42
<i>Адміністративний договір: аналіз наукових підходів до розуміння категорії та її змісту</i> <i>Voiko Oleksandr</i>	
✔ Legal force of the precedent in countries of the traditional law legal family	49
<i>Юридична сила прецеденту в країнах правової сім'ї традиційного права</i> <i>Bondarenko Yevheniia</i>	
✔ Human self-presentation (personality) in the territorial community: theoretical approaches to understanding and significance	53
<i>Самопрезентація людини (особистості) в територіальній громаді: теоретичні підходи до розуміння та значущості</i> <i>Boyarsky Alexander</i>	
✔ Constitutional complaint in the exercise of the right to protection in court: foreign experience and Ukraine	60
<i>Конституційна скарга в реалізації права на захист у суді: зарубіжний досвід та Україна</i> <i>Brezina Tatiana</i>	
✔ Intellectual property law and antitrust law in the Czech republic and Ukraine: a comparative legal analysis	65
<i>Право інтелектуальної власності та антимонопольне законодавство у Чеській Республіці та Україні: порівняльно-правовий аналіз</i> <i>Budka Ruslan</i>	

Application the international legal standards in criminal proceedings against minors by courts	72
<i>Застосування судами міжнародних правових стандартів у кримінальних провадженнях відносно неповнолітніх</i> <i>Buldakova Karina</i>	
Euthanasia and bioethics: correlation issues	76
<i>Myroslava Hromovchuk</i>	
Specific of realisation of the right for safe and healthy environment in the context of Eurointegration of Ukraine	80
<i>Особливості реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в контексті євроінтеграції України</i> <i>Vasilchuk Larisa</i>	
Formalized national normative sources of administrative law	86
<i>Формалізовані національні нормативні джерела адміністративного права</i> <i>Kapran Ruslan</i>	
Autonomy of law as a problem of understanding the social status of legal norms	92
<i>Geselev Oleksiy</i>	
Features of the indictment as a variety of procedural decisions	98
<i>Особливості обвинувального акта як різновиду процесуальних рішень</i> <i>Hlynianyi Oleksandr</i>	
Instantaneous and continuing breaches of an international obligation of the state	104
<i>Миттєві та триваючі порушення міжнародно-правових зобов'язань держави</i> <i>Grabovich Tetyana</i>	
Independence of the advocacy: world trends and challenges of today	111
<i>Незалежність адвокатури: світові тенденції та виклики сьогодення</i> <i>Demchina Tatiana</i>	
The ratio of international law and national regulation of property rights	117
<i>Співвідношення міжнародно-правового і національного регулювання права власності</i> <i>Dobrev M.</i>	
Subjects of statute of limitations	122
<i>Суб'єкти позовної давності</i> <i>Yefimov Olexander</i>	
Constitutional principles of state symbols and their role in creating national identity	129
<i>Конституційні засади державних символів та їх роль у створенні національної ідентичності</i> <i>Kakaulina Lyudmila</i>	
Le principe d'efficacité dans la pratique internationale: problèmes de définition et d'application	138
<i>Принцип ефективності у міжнародній практиці: проблеми визначення та застосування</i> <i>Karvatska Svitlana</i>	

<p> Legal status of a tax resident in the system of international taxation 143 <i>Правовий статус податкового резидента в системі міжнародного оподаткування</i> <i>Kosse Dmytro</i> </p>	143
<p> Legal guarantees for public servants in case of dismissal on the grounds of oath-breaking..... 150 <i>Юридичні гарантії державних службовців у випадку звільнення на підставі «порушення присяги»</i> <i>Kravchuk Ostap</i> </p>	150
<p> On the problematic issues of criminal qualification of consequences in the form of negligent infliction of death of a person during the performance of professional activities by medical workers 155 <i>Щодо проблемних питань кримінально-правової кваліфікації наслідків у вигляді необережного заподіяння смерті особи під час здійснення своєї професійної діяльності медичними працівниками</i> <i>Lutskyi Taras</i> </p>	155
<p> Constitutional and legal fundamentals (fundamental principles) of decision-making by higher collegiate bodies of state power of Ukraine and their components 160 <i>Конституційно-правові засади (основоположні принципи) ухвалення рішень вищими колегіальними органами державної влади України та їх складові</i> <i>Oleksii Liubchenko</i> </p>	160
<p> Countering illegal activities of the defender: the function of the prosecutor in the criminal proceedings 166 <i>Nyzhnyk Hryhorii</i> </p>	166
<p> The role of general theoretical science in the formation of legal ideology..... 171 <i>Роль загальнотеоретичної науки у формуванні правової ідеології</i> <i>Ochkolias Dmytro</i> </p>	171
<p> Historical and legal aspects of the problem of origins and historical boundaries of Ukrainian statehood..... 176 <i>Історико – правові аспекти проблеми витоків та історичних меж української державності</i> <i>Petsa Dmytro, Halas Volodymyr</i> </p>	176
<p> General characteristics of the civil procedural legal status of minors as participants in a civil case 181 <i>Загальна характеристика цивільного процесуального правового статусу малолітніх і неповнолітніх осіб як учасників цивільної справи</i> <i>Piliak Nazar</i> </p>	181
<p> Development of the institute of exemption from punishment for illness in the historical and legal aspect during the period from the 1750s to the 1910s on the territory of modern Ukraine 186 <i>Розвиток інституту звільнення від покарання за хворобою у історично-правовому аспекті в період з 1750-х років до 1910-х років на території сучасної України.</i> <i>Polishchuk Nazariy</i> </p>	186
<p> Current issues of further development of local government in the context of European integration processes of Ukraine..... 192 <i>Актуальні питання подальшого розвитку місцевого самоврядування в контексті євроінтеграційних процесів України</i> <i>Polshchukov Ihor</i> </p>	192

<p> ► The legal obligations in the context of implementing the human right to gender identity 197 <i>Правові обов'язки у контексті реалізації права особи на гендерну ідентичність</i> <i>Popovych Tereziiia</i> </p>	197
<p> ► Forensic database of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and their use in the investigation of criminal offenses 201 <i>Криміналістичні обліки Міністерства внутрішніх справ України та їх використання при розслідуванні кримінальних правопорушень</i> <i>Prykhdodko Vladlen</i> </p>	201
<p> ► Theoretical and legal aspects of the problem of effectiveness of international treaties 205 <i>Теоретико-правові аспекти проблеми ефективності міжнародних договорів</i> <i>Rahulina Kseniia</i> </p>	205
<p> ► The state of scientific development of an electronic document as evidence in criminal proceedings 210 <i>Стан наукового розроблення електронного документа як доказу у кримінальному провадженні</i> <i>Ratnova Alina</i> </p>	210
<p> ► The impact of the European court of human rights on the providing system of the constitutionality of legal acts in Ukraine 215 <i>Вплив Європейського суду з прав людини на систему забезпечення конституційності нормативних актів в Україні</i> <i>Riznyk Serhiy</i> </p>	215
<p> ► Activities of courts of general jurisdiction in the system of constitutional security: general principles 221 <i>Діяльність судів загальної юрисдикції в системі забезпечення конституційної безпеки: загальні засади</i> <i>Svitlyk Oksana</i> </p>	221
<p> ► State sovereignty: information dimension 224 <i>Суверенітет держави: інформаційний вимір</i> <i>Solodka Olena</i> </p>	224
<p> ► Management process in the field of standardization and certification of household services 231 <i>Суб'єкти публічної адміністрації у сфері стандартизації і сертифікації побутових послуг</i> <i>Trokhymenko Alina</i> </p>	231
<p> ► Legal fundamentals of information activity of the armed forces of Ukraine 235 <i>Правові засади інформаційної діяльності Збройних сил України</i> <i>Tychna Bohdana</i> </p>	235
<p> ► Ownership of a physical medium, certifying the acquisition of intellectual property rights, as a structural element of the constitutional right of everyone to own, use and dispose of the results of their intellectual activity 240 <i>Право власності на фізичний носій, що засвідчує набуття права інтелектуальної власності, як структурний елемент конституційного права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної діяльності</i> <i>Uvarov A.</i> </p>	240

Bankruptcy of individuals engaged in independent professional activities in Ukraine	246
<i>Банкрутство осіб, які здійснюють незалежну професійну діяльність, в Україні</i> <i>Khudenko Maryna</i>	
Family legal relations in the mechanism of legal regulation of family relations	252
<i>Сімейні правовідносини в механізмі правового регулювання сімейних відносин</i> <i>Chernehа Vitalii</i>	
Concepts and elements of administrative and legal status of jurors in Ukraine	257
<i>Поняття та елементи адміністративно-правового статусу присяжних в Україні</i> <i>Chesak Victoria</i>	
Evolution of the legal doctrine of neutrality	262
<i>Еволюція правової доктрини нейтралітету</i> <i>Shalelashvili Shota</i>	
Functioning of the ministry of mechanical engineering, military and industrial complex and conversion as a stage in the management of the military and commercial industry of Ukraine	265
<i>Функціонування міністерства машинобудування, військово-промислового комплексу та конверсії як етапу в управлінні військово-промисловим комплексом незалежної України</i> <i>Yarusevych Anna</i>	
The nationalization with(out) respect for human rights	272
<i>Yatsenko Semyon</i>	
Problems of determination of punishment and sentencing for authority, office and service position abuse in accordance with the criminal code of Ukraine	275
<i>Проблеми визначення караності та призначення покарання за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями за Кримінальним кодексом України</i> <i>Yatsinina Marta-Maria</i>	
Ensuring the fulfillment of everyone's obligation to pay taxes and fees in Ukraine, Poland, Hungary, Italy, Spain	280
<i>Забезпечення виконання обов'язку кожного сплачувати податки і збори в Україні, Польщі, Угорщині, Італії, Іспанії</i> <i>Hretsa S.M.,</i>	
Administrative coercion as a kind of state-legal coercion	285
<i>Адміністративний примус як різновид державно-правового примусу</i> <i>Letsyk Oleh</i>	
Drawing up reports on military administrative offenses by military prosecutors: specifics and powers	291
<i>Складання протоколів про військові адміністративні правопорушення військовими прокурорами: специфіка та повноваження</i> <i>Anatolii Podoliaka, Yurii Domin</i>	

Specific of realisation of the right for safe and healthy environment in the context of Eurointegration of Ukraine

Особливості реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в контексті євроінтеграції України

Vasilchuk Larisa

Key words:

human rights - natural human rights - realisation of human rights - the right for safe and healthy environment - realisation of the right for safe and healthy environment in Ukraine - legal regulation - eurointegration of Ukraine.

Ключові слова:

права людини - природні права людини - реалізація прав людини - право на безпечне та здорове довкілля - реалізація права на безпечне та здорове довкілля в Україні - правове регулювання - євроінтеграція України.

Вступ: Проблематика правового регулювання реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні набуває важливого значення враховуючи процес євроінтеграції України, сучасні реформи чинного законодавства України та потребу вдосконалення інституційної системи реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні.

На початку становлення незалежності України питання реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні постало надзвичайно гостро в контексті ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, промислового забруднення довкілля, переробки відходів, реагування на нові виклики становлення ринкової економіки, та реформування аграрного сектору, що супроводжувалися суттєвим погіршенням стану довкілля та значними і неконтрольованими викидами і забрудненнями довкілля.

На думку О.Гончаренко, розвиток прав людини і громадянина в Україні – це певний поступовий процес, унаслідок якого відбувається зміна змісту та обсягу прав відповідно до рівня суспільного життя на певному етапі історичного розвитку держави¹.

На жаль, проблема забезпечення сприятливого довкілля для пересічних людей є актуальною у всіх без винятку країнах світу, адже чимало екологічних проблем набули планетарного масштабу і стали спільними проблемами людства, зокрема: руйнування озонового шару, зміна клімату, глобальне потепління. Саме тому право на безпечне для життя і здоров'я довкілля здобуло своє нормативне закріплення та визнання, як на національному рівні в Україні, так і за міжнародним правом, а його належна реалізація є в центрі уваги ЄС та окремих його країн-членів.

Виклад основного матеріалу.

Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля було закріплене у ч.1 ст. 50 Конституції України, відповідно до якої кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Отже, право на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні таким чином отримало своє визнання на найвищому конституційному рівні. А у ч.2 ст. 50 Конституції України закріплено кожному право вільного доступу до інформації про стан довкілля: кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.

На думку Н.Г.Шукліної, право кожного на вільний доступ до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення є, безумовно, конституційно-правовою гарантією забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля².

Після прийняття Конституції України було прийнято чимало нормативно-правових актів, які сприяли розбудові новітньої системи правового регулювання реалізації права на безпечне для життя і здоров'я

¹ Гончаренко О.М. Права людини в Україні: навч. посіб. К.: Знання, 2008. С. 18.

² Шукліна Н.Г. Конституційно-правове регулювання прав і свобод людини і громадянина в Україні (проблеми теорії та практики): Монографія. К.: Центр навчальної літератури, 2005. С. 297.

довкілля в Україні, а також ратифіковані відповідні міжнародні договори. Зокрема, було прийнято Закон України «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання»³ від 14 січня 1998 року, який спрямований на забезпечення захисту життя, здоров'я та майна людей від негативного впливу іонізуючого випромінювання, спричиненого практичною діяльністю, а також у випадках радіаційних аварій, шляхом виконання запобіжних та рятувальних заходів і відшкодування шкоди. Також було прийнято Закон України «Про доступ до публічної інформації»⁴ від 13 січня 2011 р., згідно ст. 20 якого у разі, якщо запит на інформацію стосується інформації, необхідної для захисту життя чи свободи особи, щодо стану довкілля, якості харчових продуктів і предметів побуту, аварій, катастроф, небезпечних природних явищ та інших надзвичайних подій, що сталися або можуть статись і загрожують безпеці громадян, відповідь має бути надана не пізніше 48 годин з дня отримання запиту.

Україна після прийняття Конституції ратифікувала цілу низку міжнародних договорів у цій сфері, зокрема Угоду про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів⁵ від 16 червня 1995 року, згідно відповідного Закону України⁶ від 4 липня 2002 року. А також уклала відповідні двосторонні міжнародні договори, зокрема: Меморандум між Урядом України та Урядом Канади про співробітництво з питань зміни клімату, включаючи заходи, що проводяться спільно⁷ від 28 січня 1999 року, Угоду між Урядом України та Урядом Азербайджанської Республіки про співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища⁸ від 7 вересня 2006 р.

Після перемоги Революції Гідності у 2014 році Україна розпочала активний шлях євроінтеграції, що обумовило відповідні законодавчі зміни та новели, що створили більш сприятливі умови для реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Важливою віхою сучасного розвитку України є підписання Угоди про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони⁹ від 27 червня 2014 року, яка ратифікована відповідним Законом України¹⁰ від 16 вересня 2014 року.

Протягом останніх років посилилася роль інституцій громадянського суспільства в забезпеченні реалізації цього права, а також суттєво покращилося практичне міжнародне співробітництво України з окремими іноземними державами у цій сфері. Проте, анексія Криму з боку Російської Федерації та проведення Антитерористичної операції, а згодом Операції Об'єднаних Сил на Донбасі створили чимало проблем і перешкод для належної реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні, особливо у відповідних регіонах України. Внаслідок бойових дій на Донбасі загинуло чимало захисників Вітчизни та мирних громадян. Багато з них стали жертвами від мін та інших вибухонебезпечних предметів, обстрілів мирних жителів, терористичних актів. ООН та ОБСЄ намагаються сприяти врегулюванню конфлікту на Донбасі мирним шляхом, а також виступають проти мінування території конфлікту.

Органам публічної влади України в умовах проведення Операції Об'єднаних Сил, а раніше – Антитерористичної операції, на Донбасі об'єктивно важко здійснювати свої функції щодо забезпечення належної реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні. Саме тому припинення збройного протистояння та мирне врегулювання конфлікту на Донбасі має бути важливим напрямком діяльності органів публічної влади України. ЄС та окремі країни-члени ЄС приділяють багато зусиль для припинення даного конфлікту, розмінування території бойових дій, вирішення гуманітарних проблем вимушених внутрішніх переселенців в Україні.

³ Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання: Закон України від 14 січня 1998 року. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 22. Ст.115.

⁴ Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 32. Ст. 314.

⁵ Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів від 16 червня 1995 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_934.

⁶ Про ратифікацію Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів: Закон України від 04 липня 2002 року. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 36. Ст. 268.

⁷ Меморандум між Урядом України та Урядом Канади про співробітництво з питань зміни клімату, включаючи заходи, що проводяться спільно від 28 січня 1999 року. URL: <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ca/legal-acts/memorandum1999>.

⁸ Угода між Урядом України та Урядом Азербайджанської Республіки про співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища від 07 вересня 2006 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/031_060.

⁹ Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

¹⁰ Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16 вересня 2014 року. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 40. Ст. 2021.

У контексті євроінтеграції України також було прийнято Закон України «Про метрологію та метрологічну діяльність»¹ від 05 червня 2014 року, який регулює відносини, що виникають в процесі провадження метрологічної діяльності. Згідно ст. 3 даного Закону до сфери законодавчо регульованої метрології, зокрема, належать такі види діяльності: 1) забезпечення захисту життя та охорони здоров'я громадян; 2) контроль якості та безпечності харчових продуктів і лікарських засобів; 3) контроль стану навколишнього природного середовища.

Коли йдеться про компетенцію Європейського Союзу в сфері охорони довкілля, то з'являється такий термін як «дуалізм компетенції»². Він полягає в тому, що повноваження у сфері навколишнього середовища надаються Європейському Співтовариству установчим договором для досягнення безпосередньо цілей екологічної політики Європейського Співтовариства (ст. 174-176 Договору про заснування Європейського Співтовариства), а також для досягнення цілей підтримки функціонування внутрішнього ринку (ст. 95 цього ж Договору).

Норми первинного права мають пряму дію на території держав-членів Європейського Союзу, вони є безпосереднім джерелом прав і обов'язків його суб'єктів. Проте, нормами прямої дії є лише ті норми установчих договорів, які є «чітко визначеними та не ведуть до широкої інтерпретації»³. Таке тлумачення норм первинного права дав Суд Європейських Співтовариств ще у 1978 році.

Важливе значення у сфері реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля має Паризька угода⁴ від 12 грудня 2015 року – це угода в рамках Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (UNFCCC) щодо регулювання заходів зі зменшення викидів двоокису вуглецю з 2020 р. задля зменшення глобального потепління⁵. Паризька угода ратифікована відповідно до Закону України «Про ратифікацію Паризької угоди» від 14 липня 2016 року⁶.

На основі первинного права органи Європейського Союзу приймають норми вторинного права. До норм вторинного права ЄС належать директиви, регламенти, рішення, рекомендації та висновки. Стаття 249 Договору про заснування Європейського Співтовариства передбачає, що «для виконання своїх завдань та згідно з положеннями цього Договору, Європейський Парламент спільно з Радою, Рада і Комісія приймають регламенти, директиви і рішення та дають рекомендації й висновки». Отже, акти вторинного права приймаються органами Європейського Союзу на основі установчих договорів і є похідними, вторинними нормами відносно установчих договорів.

Директиви є головним, за обсягом, джерелом, у якому закріплені норми європейського права навколишнього середовища. Директиви використовуються для гармонізації національного права, тобто для введення спільних основ правового регулювання у конкретних сферах суспільного життя. Вони визначають цілі та результати, яких необхідно досягти. Держави-члени вільні у виборі засобів для їх досягнення, тобто мають простір для власного правового регулювання⁷.

Для покращення імплементації було введено систему звітування держав-членів щодо імплементації директив⁸. Держави-члени зобов'язані кожні три роки подавати Європейській Комісії звіт про прогрес, досягнутий в імплементації директив для кожного конкретного сектора. Комісія, відповідно, після отримання звітів усіх держав-членів робить загальний звіт, що стосується конкретного сектора. Наприклад Звіт про імплементацію законодавства Співтовариства з питань відходів⁹.

Екологічні справи, що розглядаються Судом ЄС, можна поділити на дві групи: спори між Європейською Комісією та державами-членами чи між інституціями ЄС і розгляд преюдиційного характеру щодо тлумачення права ЄС.

У судових рішеннях було закріплено низку важливих положень, зокрема, Суд ЄС закріпив найважливіші елементи прецедентного права в сфері охорони довкілля, зокрема щодо обов'язку держав-членів

¹ Про метрологію та метрологічну діяльність: Закон України від 05 червня 2014 року. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 30. Ст. 1008.

² Калиниченко П.А. Охрана окружающей среды в деятельности Европейского Сообщества (международно-правовой аспект). Автореферат диссертации на соискание ученой степени к.ю.н. Москва. 2001 г. URL: <http://eulaw.edu.ru/documents/avtoref/kalinitchenko.htm>

³ Judgment of the Court of 19 December 1968. SpA Salgoil v Italian Ministry of Foreign Trade, Rome. Reference for a preliminary ruling: Corte d'appello di Roma — Italy. Case 13-68. // [1968] ECR 453.

⁴ PARIS AGREEMENT, December 12, 2015. URL: https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf

⁵ Паризька угода від 12 грудня 2015 року. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Паризька_угода_\(2015\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Паризька_угода_(2015))

⁶ Про ратифікацію Паризької угоди: Закон України від 14 липня 2016 року. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 35. Ст. 595.

⁷ Микієвич М.М., Андрусевич Н.І., Будякова Т.О. Європейське право навколишнього середовища. Навчальний посібник. Львів, 2004. С. 54

⁸ Директива Ради 91/692/ЄЕС від 23 грудня 1991 року про стандартизацію та раціоналізацію звітів щодо імплементації певних Директив, що стосуються навколишнього середовища.// OJ L 377, 31.12.1991.

⁹ COM/99/0752 final.

визначати особливі заповідні зони та надавати правовий статус для їх охорони, що мав би обов'язкову юридичну силу для усіх національних органів¹⁰.

У вищезгаданому контексті важливим є також прийняття Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»¹¹ від 23 травня 2017 року, яким встановлено правові та організаційні засади оцінки впливу на довкілля, спрямованої на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

Даний Закон прийнято в контексті євроінтеграційної політики України, у ньому значно посилено роль інститутів громадянського суспільства у процесі оцінки впливу на довкілля порівняно з попереднім законодавством про екологічну експертизу. Так, у процесі оцінки впливу на довкілля громадськість, насамперед, має право на своєчасне, адекватне та ефективне інформування¹².

Важливою також є робота в Україні Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля¹³ - це автоматизована інформаційна система збору, оброблення, розгляду, накопичення, систематизації, зберігання та надання доступу до інформації і документів з оцінки впливу на довкілля.

Сучасною тенденцією взаємовідносин громадян і держави в Україні є те, що в Україні нині налагоджується електронна форма взаємовідносин (спілкування) громадян з органами публічної адміністрації, в тому числі й щодо роботи зі зверненнями громадян¹⁴. Поширення електронного врядування є важливою специфічною рисою в Україні. У даному контексті доцільно також створити єдині електронні інтерактивні онлайн мапи в мережі Інтернет на офіційних веб-ресурсах уповноважених центральних органів виконавчої влади щодо мапи лісів України, сміттєзвалищ України, земель сільськогосподарського призначення, з метою забезпечення ефективного громадського моніторингу щодо них та недопущення заподіяння шкоди довкіллю, а також відшкодування заподіяної довкіллю шкоди. Адже чимало фактів незаконних вирубок лісів в Україні встановлюється завдяки онлайн інтерактивним картам, зокрема і сервісу Гугл (англ. – Google). Новітні технології потрібно використовувати з метою захисту довкілля, а також формування нових гарантій безпечного для життя і здоров'я довкілля в Україні.

Новітній етап еволюції правового регулювання реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні, пов'язаний з процесом євроінтеграції України має багато складнощів і викликів, але свідчить про поступове вдосконалення системи правового регулювання реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні. На цьому етапі вже суттєво покращено взаємодію інституцій громадянського суспільства та органів публічної влади у сфері сприяння реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні.

Щодо сучасного стану забезпечення реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в контексті євроінтеграції України, доцільно зазначити про позитивний вплив Права ЄС, включаючи відповідні Директиви ЄС з питань безпечного для здоров'я і життя довкілля, на покращення законодавства України та підвищення ефективності державного управління.

Висновок: Динаміка України в Індексі екологічної ефективності за останні чотири роки є різноспрямованою. Так, в Індексі екологічної ефективності 2016 Україна зайняла 44 місце з показником 79,69 балів, а приріст показника України за останні два роки склав + 30,68 балів¹⁵, оскільки у 2014 році Україна в Індексі екологічної ефективності зайняла тільки 95 місце з показником 49,01 бали¹⁶. Проте, вже в Індексі екологічної ефективності 2018 Україна зайняла тільки 109 місце з показником 52,87 балів (- 26,82 балів)¹⁷. Тобто, з 2016 по 2018 року, на жаль, погіршилися показники екологічної ефективності України, зокрема внаслідок вирубки лісів, забруднення повітря, значних викидів оксиду сірки, оксиду азоту та метану, що негативно впливають на зміну клімату. Станом на 2020 рік Україна на 60 місці серед 180 країн світу, згідно з актуальним Індексом екологічної ефективності.

Важливими проблемами залишаються і відсутність доступу бізнесу до дешевих кредитів в Україні для технічної модернізації діючих підприємств, а також забруднення довкілля внаслідок бойових дій на Донбасі і техногенних катастроф, в тому числі внаслідок диверсій, зокрема підриви на військових складах бо-

¹⁰ C-166/97, Commission vs France [1999] ECR I-1719.

¹¹ Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23 травня 2017 року. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 29. Ст. 315.

¹² Новий закон України про довкілля – вимога Євросоюзу, – експерт. URL: https://24tv.ua/noviy_zakon_ukrayini_pro_dovkillya_vimoga_yevrosoyuzu_ekspert_n900944

¹³ Реєстр ОБД. URL: <http://eia.menr.gov.ua/>

¹⁴ Коломоєць Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2011. С. 367.

¹⁵ 2016 Environmental Performance Index. New Haven, CT: Yale University, 2016. 123 p.

¹⁶ Country Rankings on the 2014 EPI. URL: <http://www.epi.yale.edu/epi/country-rankings>.

¹⁷ 2018 Environmental Performance Index. URL: <https://epi.envirocenter.yale.edu/downloads/epi2018policymakerssummaryv01.pdf>.

єприпасів, що спричиняє масові вибухи, а іноді і евакуацію цивільного населення, поблизу таких складів. Також важливим викликом сьогодення є і кліматичні зміни, які відбуваються у всьому світі.

Експерти наголошують, що наслідки глобальної зміни клімату стають все більш відчутними у державах-членах ЄС та Україні. За останні 20 років середньорічна температура зросла на 0,8°C, а середня температура січня та лютого – на 1-2°C, що призвело до змін у ритмі сезонних явищ – весняних паводків, початку цвітіння та випадіння снігу. Через зміну клімату погодні умови у нашому регіоні стають більш жорсткими. Посухи й повені не тільки почастішали, їх руйнівний вплив збільшується, як і наслідки для економіки (повені на Дунаї у 2005 р., на Дністрі й у Закарпатті у серпні 2008, посуха по всій Україні у 2007, рекордні снігопади на заході та центральній частині країни у березні 2013 та у грудні 2009 на півдні та в АР Крим)¹.

Сподіваємося, що у найближчий час ООН, ЄС, органи публічної влади України, інститути громадянського суспільства та окремі громадяни здійснюватимуть більше ефективних заходів у сфері боротьби із змінами клімату.

Ефективне функціонування системи правового регулювання реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в контексті євроінтеграції України є важливою запорукою для забезпечення нормальної життєдіяльності людини, розвитку держави, суспільства, територіальних громад, сприяння розвитку економіки, туристично-рекреаційної галузі, подолання негативних наслідків екологічних катастроф та аварій; боротьби зі змінами клімату в Європі.

Анотація.

У контексті сучасного розвитку прав людини в Україні, розвитку громадянського суспільства, екологічних проблем в Україні велике значення досліджень мають питання специфіки реалізації права на безпечне та здорове довкілля в контексті євроінтеграції України. Серед природних прав людини важливим є також право на безпечне та здорове навколишнє середовище в Україні, без належного здійснення якого є важливим для забезпечення гідного життя людини. Багато екологічних катастроф було на території сучасної України, найбільша з них - це Чорнобильська катастрофа, негативні наслідки якої і сьогодні відчувають громадяни України. Тож забезпечення належної реалізації права на безпечне та здорове довкілля в Україні є важливим сьогодні.

Summary.

In the context of the modern development of the human rights in Ukraine, civil society development, environmental problems in Ukraine, the great importance of research has issues of specific of realisation of the right for safe and healthy environment in the context of eurointegration of Ukraine. Among the natural human rights important is also the right for safe and healthy environment in Ukraine without proper implementation of which is essential to ensure a dignified human life. Many environmental disasters were on the territory of modern Ukraine, the largest of them - is the Chernobyl disaster, the negative consequences which even today feel the citizens of Ukraine. So the ensuring of the proper realisation of the right for safe and healthy environment in Ukraine is important today.

References:

1. 2016 Environmental Performance Index. New Haven, CT: Yale University, 2016. 123 p.
2. 2018 Environmental Performance Index. URL: <https://epi.envirocenter.yale.edu/downloads/epi2018policymaker-ssummaryv01.pdf>.
- 3 C-166/97, Commission vs France [1999] ECR I-1719.
4. COM/99/0752 final.
5. Country Rankings on the 2014 EPI. URL: <http://www.epi.yale.edu/epi/country-rankings>.
6. Judgment of the Court of 19 December 1968. SpA Salgoil v Italian Ministry of Foreign Trade, Rome. Reference for a preliminary ruling: Corte d'appello di Roma — Italy. Case 13-68. // [1968] ECR 453.
7. PARIS AGREEMENT, December 12, 2015. URL: https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf
8. Гончаренко О.М. Права людини в Україні: навч. посіб. К.: Знання, 2008. С. 18.
9. Директива Ради 91/692/ЄЕС від 23 грудня 1991 року про стандартизацію та раціоналізацію звітів щодо імплементації певних Директив, що стосуються навколишнього середовища // OJ L 377, 31.12.1991.
10. Калиниченко П.А. Охрана окружающей среды в деятельности Европейского Сообщества (международно-правовой аспект). Автореферат диссертации на соискание ученой степени к.ю.н. Москва. 2001 г. URL: <http://eulaw.edu.ru/documents/avtoref/kalinitchenko.htm>
11. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2011. С. 367.

¹ Наслідки зміни клімату для України. URL: https://www.panda.org/uk/our_work/climate_change/climate_mitigation/climate_impacts_ua/.

12. Меморандум між Урядом України та Урядом Канади про співробітництво з питань зміни клімату, включаючи заходи, що проводяться спільно від 28 січня 1999 року. URL: <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ca/legal-acts/memorandum1999>.
13. Микієвич М.М., Андрусевич Н.І., Будякова Т.О. Європейське право навколишнього середовища. Навчальний посібник. Львів, 2004. 256 с.
14. Наслідки зміни клімату для України. URL: https://www.panda.org/uk/our_work/climate_change/climate_mitigation/climate_impacts_ua/.
15. Новий закон України про довкілля – вимога Євросоюзу, – експерт. URL: https://24tv.ua/noviy_zakon_ukrayini_pro_dovkillya_vimoga_yevrosoyuzu_ekspert_n900944
16. Паризька угода від 12 грудня 2015 року. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Паризька_угода_\(2015\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Паризька_угода_(2015))
17. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 32. Ст. 314.
18. Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання: Закон України від 14 січня 1998 року. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 22. Ст.115.
19. Про метрологію та метрологічну діяльність: Закон України від 05 червня 2014 року. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 30. Ст. 1008.
20. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23 травня 2017 року. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 29. Ст. 315.
21. Про ратифікацію Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів: Закон України від 04 липня 2002 року. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 36. Ст. 268.
22. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16 вересня 2014 року. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 40. Ст. 2021.
23. Про ратифікацію Паризької угоди: Закон України від 14 липня 2016 року. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 35. Ст. 595.
24. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
25. Угода між Урядом України та Урядом Азербайджанської Республіки про співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища від 07 вересня 2006 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/031_060.
26. Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів від 16 червня 1995 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_934
27. Реєстр ОВД. URL: <http://eia.menr.gov.ua/>
28. Шукліна Н.Г. Конституційно-правове регулювання прав і свобод людини і громадянина в Україні (проблеми теорії та практики): Монографія. К.: Центр навчальної літератури, 2005. С. 297.

Vasilchuk Larisa,

Ph.D. Associate Professor

constitutional law and comparative jurisprudence

Faculty of Law, Uzhhorod National University

university